

De klemmen van de Just

De ontwikkeling van het plezier sinds de seksuele
revolutie

Gert Hekma

Universiteit van Amsterdam

Hoező, seksuele revolutie?

De vorige seksuele revolutie ligt alweer 25 jaar achter ons. Alom leeft de mening dat geen land daar zo sterk van heeft geprofiteerd als Nederland. Alle seksuele verboden en taboes die het behoudende Nederland tot 1970 kende, waren binnen de kortste keren verdwenen. Dat gold voor seks buiten het huwelijk, voorbehoedmiddelen, abortus, pornografie, homoseksualiteit en wat dies meer zij. Sociologen beweren tegenwoordig dat het om een inhaalmanoeuvre ging; wat mensen al langer waren begonnen te doen, raakte in de periode van 1966 tot 1975 geaccepteerd. Het waren niet de seksuele gedragingen die in een stroomversnelling raakten, maar de opvattingen erover (Schmabel 1990). In dit artikel wil ik allereerst de vraag beantwoorden hoe het staat met het plezier, 25 jaar na de seksuele revolutie. Mijn antwoord zal zijn dat het daarmee beroerd is gesteld. Vervolgens zoek ik uitsluitend over de vraag waarom het ondanks alle beloftes van seksuele vrijheid met de voldoening niet bijster wil vlotten.

Met de seksuele revolutie van de jaren zestig werd Nederland een permissieve natie. Nederlanders hoefden de kat niet meer in het donker te knijpen, maar konden zich onbeschaamd en zonder schuldgevoel storten in het erotische plezier. De opvattingen over seksualiteit hebben zich intussen in steeds vrijzinniger richting ontwikkeld. Tegenwoordig rapporteert de beeldbuis met veel omhaal over elke mogelijke seksuele variatie. Met de regelmaat van de klok zijn er uitzendingen over sadomasochisme, homo- en transseksualiteit, prostitutie, fetisjisme of exhibitionisme. Specialistische voorkeuren voor grote geslachtsdelen of anonieme seks hoeven geen geheim meer te vormen voor de modale Nederlander. De ontelbare mogelijkheden van de media intussen uitenreuren behandeld. En nieuwe communicatiedelen bieden nieuwe vormen van erotische uitwisseling: minitel (Duyves 1993), telefoonseks, de pornografische 'virtual reality' van het internet. Het blijft evenwel allemaal seks op afstand. Tot fysieke consumptie

van het plezier van lijf tot lijf komt het hierbij hoogst zelden. Alle voorkeuren krijgen een prikkel, maar bevrediging ligt meestal niet in het verschiet.

De seksuele revolutie heeft ook een tegenbeweging op gang gebracht. Daardoor is het geweld en het misbruik dat met seks kan zijn verbonden en dat voorheen verborgen was gebleven, aan het daglicht getreden: verkrachting, incest, seksueel misbruik van kinderen, de zogenaamde ongewenste intimiteiten (Draijer 1988). De onprettige kanten van de seks zijn volop belicht met schandalen als Oude Pekela (Rossen 1989), de Bolderkar, Epe. Daarenboven heeft aids een domper gezet op een ongeremde beleving van het plezier. De trammelant rond seksueel geweld, misbruik van kinderen en aids geeft de grenzen van toekomstige seksuele mogelijkheden aan. De verhoudingen tussen mannen en vrouwen, tussen kinderen en volwassenen of tussen volwassen mannen onderling zijn niet dusdanig dat ze hun seksuele verlangens onbekommerd beleven.

Seksueel plezier in het huidige tijdsgewricht

In hoeverre heeft de prikkelwerking van de buis nu effect op het alledaagse seksuele gedrag? In sommige kringen, in het bijzonder homoseksuele, heeft het plezier zich sinds 1970 sterk ontwikkeld maar daar heeft de televisie geen leidende rol bij gespeeld. De promiscuïteit van homomannen in de jaren zeventig is vooral door de erop volgende aids-epidemie legendarisch geworden. In zeer beperkte kring heeft het seksuele gedrag toen radicale vormen aangenomen en dat heeft zich tot op heden voortgezet. Maar voor de meeste hetero's en homo's geldt dat niet, aldus blijkt uit recent sociologisch onderzoek naar de seksuele gewoontes van de gemiddelde Nederlander, Fransman, Engelsman of inwoner van de Verenigde Staten. De televisie heeft waarschijnlijk een miniem effect gehad op de verandering van de gedragingen. Wel lijkt ze in Nederland bij te dragen aan een liberalisering van opvattingen over seksualiteit.

De cijfers die Kinsey in de jaren veertig verzamelde over het seksuele leven van Noord-Amerikanen, vormden een prelude op de ommekeer van de jaren zestig. Zijn cijfers waren schokkend want het merendeel van de bevolking had zich bezondigd aan overtreding van de zedenwetten zoals die toen in de Verenigde Staten golden (Kinsey 1948 en 1953). De nieuwste cijfers vertonen een tegengesteld beeld. Het seksuele leven van de gemiddelde Westerse burger blijkt niet alleen heel mager vergeleken met de mogelijkheden die de beeldbuis toont, maar zelfs achter te blijven bij wat de naoorlogse generatie aan seks zou hebben geproduceerd. Nu waren Kinsey's cijfers niet zo betrouwbaar volgens de huidige rekenmeesters van de seks, maar zelfs al waren zijn gemiddelden net zo laag geweest als die van vandaag de dag, dan nog zijn de huidige cijfers een klap in het gezicht van een ieder die in de seksuele revolutie gelooft.

Voor Nederland is het volgende geconstateerd. Het gemiddeld aantal heteroseksuele partners dat mensen gedurende hun leven hebben gehad, ligt voor

mannen op 11 en voor vrouwen op 4 (Van Zessen & Sandfort 1991:50). Vijfde zelfde cijfers zijn vastgesteld voor Frankrijk, en iets lagere voor Groot-Brittannië en de Verenigde Staten (Spira 1993:134; Wellings 1994:94; Michael 1994:102-103). De leeftijd van de ondervraagden loopt van 18 tot ongeveer 60 jaar, wat wil zeggen dat de geringe ervaring van de jongste groep de gemiddelden enigszins negatief beïnvloedt. Daar is weer tegen in te brengen dat de meeste mensen voor hun dertigste vrijwel al hun partners opdoen. De discrepantie tussen wat mannen en vrouwen naar eigen zeggen in bed praktiseren, duidt erop dat deze cijfers met een behoorlijke korrel zout moeten worden genomen. De respondenten behoorlijk om het werkelijke getal van hun heteroseksuele partners heen te draaien. Laten we aannemen dat mannen en vrouwen de seksuele zaken in gelijke mate verkeerd voorstellen, dan ligt het gemiddeld aantal seksuele partners van het andere geslacht gedurende iemands leven in Nederland op 7 of 8. Op de vraag wat ze eigenlijk doen, is het antwoord al even verbandend: naast recht op en neer meestal orale seks en verder niks. Volgens de Angelsaksische onderzoekers is de orale seks een recente toevoeging aan het repertoire (Wellings 1994:162; Michael 1994:142). Anale seks is voorbehouden aan een kleine minderheid: ongeveer een achtste van de hetero's heeft zich er ooit aan gewaagd (Wellings 1994:165; Michael 1994:147-148; Spira 1993:133). Andere seksuele variaties zoals sadomasochisme komen in zulk sociologisch onderzoek meestal niet eens in beeld (wel bij Spira 1993:201).

Homoseksualiteit komt ook bij aanzienlijk minder mensen voor dan Kinsey vaststelde. Telde Kinsey nog 4% van de mannen en 2% van de vrouwen die exclusief homoseksueel waren, en respectievelijk 50% en 20% die wel eens wat in die richting gedroefd of gedaan hadden, in het huidige onderzoek zijn die cijfers sterk gedaald (Kinsey 1948:650 en 1953:487-488). In Nederland benoemt 4% van de mannen zich als min of meer exclusief homoseksueel en een half procent van de vrouwen, terwijl 5,5% van de mannen en 0,8% van de vrouwen naar eigen zeggen homoseksuele contacten heeft gehad (Van Zessen en Sandfort 1991:45). In Frankrijk voelt bijna 5% van de mannen en bijna 7% van de vrouwen zich seksueel aangetrokken tot de eigen sekse, wat een ongehoorde omkering is van de gebruikelijke sekse-verhoudingen. Bij de vraag naar homoseksueel gedrag (minstens éénmaal in het hele leven) ligt het cijfer voor mannen een fractie lager en zakt het voor vrouwen zelfs naar 2% (Spira 1993:136,138). Voor Engeland liggen de cijfers voor homoseksuele aantrekkings op 1% voor de mannen en op een half procent voor de vrouwen, terwijl 6% van de mannen en 3% van de vrouwen zegt ooit zulke contacten te hebben gehad (Wellings 1994:183, 186). De Engelsen doen vaker dingen waar ze geen trek in hebben, terwijl de Fransen er juist niet aan toekomen om te doen waar ze wel zin in zouden hebben. Als ze tenminste de waarheid spreken en daaraan kunnen we terecht twijfelen.

Er bestaat kennelijk een geweldige discrepantie tussen wat de modale burger doet en datgene waarnaar hij met rode kooftjes kijkt. Alle voorbeelden van de beeldbuis lossen op in het zwarte gat van de modale slaapkamer. De moraal

